

چه چیزی را می‌توان جایگزین مهریه کرد؟

صحبت از طرح اصلاح قانون مهریه است و نظرها متفاوت. زنان می‌گویند مهریه تنها اهرم فشار در زندگی‌شان است که با آن می‌توانند به حق و حقوق خود برسند اما مردان می‌گویند همه چیز بر عهده مرد بیچاره است و مهریه راه کاسبی برای برخی از زنان را هموار کرده است.

صحبت از طرح اصلاح قانون مهریه است و نظرها متفاوت. زنان می‌گویند مهریه تنها اهرم فشار در زندگی‌شان است که با آن می‌توانند به حق و حقوق خود برسند اما مردان می‌گویند همه چیز بر عهده مرد بیچاره است و مهریه راه کاسبی برای برخی از زنان را هموار کرده است.

«من شوهرمو خیلی دوس دارم و عاشقشم اما اون خیلی خسیس و بداخلاقه و دست بزن هم داره و تا حرفی میزنم کتک سیری بهم میزنه و میگه همینکه هست میخوای بمون، نمیخوای بذار برو. بعد سال‌ها زندگی تنها وسیله دفاعی که سرجا میشوندش مهریمه که تهدیدش میکنم میذارمش اجرا و اونم میشینه سرجاش. حالا فک کنین خیالش از بابت مهریه راحت باشه. اونوقت هر روز باید کتک بخورم یا باید با بدن زخم خورده از کتک هاش با دوتا بچه کوچیک بذارم برم. خب کجا برم؟ لطفا زنا رو از این بدبخت تر نکنید. میخواید قانون عوض کنید، از عقدهای حالا به بعد عوض کنید. طرف یا مهریه کمو قبول می‌کنه یا کلا زن نمی‌گیره. لطفا با مهریه ما قدیمیا کاری نداشته باشید.»

«مهریه، نفقه، اجرت المثل، تهیه مسکن و تمام امور مالی به عهده مرده و آگه به هر کدوم عمل نکنه اداره ثبت، دادگاه، کلانتری و تمام ارگان‌ها با تمام قوا دنبال گرفتن حقوق خانومن. آگه زن به هر دلیلی زندگی مشترکو ترک کنه باز مهریه سر جاشه. ترک زندگی مشترک از طرف زن چه تبعاتی داره؟ آقایی و خانومای قانونگذار! زندگی خیلی از خانواده‌ها با قوانین شما داره نابود میشه. بفرمایید زنایی که بدون یک ساعت زندگی مشترک در دوره عقد کاسبی مهریه می‌کنن و مردایی که با یه بله گفتن به امید تشکیل خانواده و ازدواج شرعی و قانونی با حسن نیت که تشکیل خانواده و داشتن فرزنده، جلوی این کاسبا و وکلشون که هیچ اهمیتی به نهاد خانواده نمیدن و آتیش به جون طرفین میندازن تا راه برگشتی نمونه چه تکلیفی دارن؟»

این نمونه‌ای از نظرات مخالف و موافق طرح اصلاح قانون مهریه است؛ طرحی که این روزها با واکنش‌هایی از سوی افراد جامعه، وکلا و فعالان حقوق زنان مطرح شده است. اما محتوای این طرح چیست؟

از سال ۹۱ به قبل، هر زمان که زن مهریه خود را مطالبه می‌کرد، مرد باید تمام و کمال مهریه‌ای را که در عقدنامه ذکر شده بود، پرداخت می‌کرد. در این صورت اگر مرد نمی‌توانست کل مهریه یا قسمتی از آن را پرداخت کند، همسر وی می‌توانست حکم جلب شوهر خود را بگیرد و او را به زندان بیندازد. بنابراین قانون‌گذار تصمیم گرفت، قانون جدیدی را وضع کند که از تعداد زندانیان مهریه کم شود. به همین دلیل از سال ۹۱ قانون مهریه عوض شد و قانون جدیدی جایگزین آن شد.

طبق ماده ۱۰۸۲ قانون مدنی به مجرد عقد، زن، مالک مهریه می‌شود و می‌تواند هر نوع تصرفی که بخواهد، انجام دهد. سپس طبق تبصره الحاقی چنانچه مهریه وجه رایج باشد، متناسب با تغییر شاخص قیمت سالانه، زمان پرداخت نسبت به سال اجرای عقد که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌شود محاسبه و پرداخت خواهد شد. مگر اینکه زوجین در حین اجرای عقد به نحو دیگری تراضی کرده باشند.

در دومین قانون جدید مهریه که در سال ۹۹ تصویب شد، برخی به اشتباه تصور می‌کنند که اگر مهریه زوجه‌ای مثلاً ۵۰۰ سکه طلا است، مرد فقط باید ۱۱۰ سکه طلا را پرداخت کند. ولی این قانون به این صورت است که فقط برای کم کردن آمار زندانیان و حبس زدایی برای مهریه در نظر گرفته شده و با درخواست مهریه توسط زوجه، فقط تا سقف ۱۱۰ سکه طلا، محکومیت مالی خواهد داشت و زوجه می‌تواند تا سقف ۱۱۰ سکه حکم جلب همسر خود را بگیرد. ولی باید توجه داشته باشید که مرد باید مابقی مهریه را پرداخت کند. برای این منظور مرد می‌تواند به صورت قسط بندی مهریه را پرداخت کند. میزان قسط بندی و شرایط آن، توسط دادگاه تعیین می‌شود. بنابراین طبق قانون جدید مهریه، زمانی که زن مهریه خود را به اجرا می‌گذارد، از طرف دادگاه برای مرد اجرائیه فرستاده می‌شود و مرد به مدت یک ماه فرصت دارد که مهریه زن را تا سقف ۱۱۰ سکه طلا یا معادل ریالی آن پرداخت کند. اگر مرد نتواند این مبلغ را به طور کامل یا قسمتی از آن را پرداخت کند، باید تا مدت یک ماه، به دادگاه درخواست اعسار بدهد. در غیر این صورت همسر وی می‌تواند حکم جلب او را بگیرد. زمانی که دادگاه درخواست اعسار مرد را قبول کند، پرداخت مهریه را برای مرد به صورت قسطی در نظر می‌گیرد و مرد موظف است که اقساط را پرداخت کند. در صورتی که مرد اقساط مهریه را پرداخت نکند یا اینکه دو یا سه قسط از آن به تعویق بیفتد، زوجه می‌تواند حکم جلب همسر خود را از دادگاه بگیرد.

البته با توجه به افزایش قیمت سکه، در سال ۹۷ قرار بر این شد که تعداد ۱۱۰ سکه طلا، به تعداد ۵۵ سکه برسد ولی این طرح به تصویب نرسید. در سال ۹۹ نیز با توجه به افزایش ناگهانی قیمت طلا، قرار شد تعداد سکه ها به ۵ سکه برسد که این طرح نیز ناکام و تعداد سکه ها همان ۱۱۰ عدد باقی ماند.

بنا به اعتقاد برخی از فعالان حقوق زنان، امروز کارکرد مهریه، بدست آوردن سکه طلا نیست بلکه پرکردن کاستی های حقوقی زنان است. آنان وقتی نمی توانند مانع ترک خانواده، روابط فرا زناشویی، ازدواج مجدد مرد و ممانعت از تحصیل و اشتغال توسط او شوند و یا حق طلاق، حق نگهداری فرزندان و موارد دیگر را ندارند، از اهرم فشار مهریه استفاده می کنند.

سیمین کاظمی - جامعه شناس و فعال حوزه زنان - هم معتقد است زنان هیچ ابزار قانونی ای به جز مهریه ندارند که بتوانند از آن استفاده کنند.

او درباره اینکه چه کاری می توان کرد تا توازن حقوقی زن و مرد در زندگی مشترک برقرار شود، به ایسنا می گوید: «در حال حاضر طبق قوانین جاری خانواده در ایران یکسری حقوقی که باید بین زن و مرد برابر باشند به صورت عادلانه تقسیم نشده است. مردان از حقوقی برخوردارند و کنترلی روی زنان دارند که موجب تضييع حقوق زنان شده است از جمله حق طلاق که با مرد است، همچنین حق حضانت فرزندان با مرد است، مرد می تواند از اشتغال، تحصیل و حتی خروج زن از کشور ممانعت کند. در مقابل آن زنان هیچکدام از این حقوق را ندارند اما مهریه موضوعی است که به صورت شرعی و قانونی پیش بینی شده که به زنان تعلق بگیرد. به دلیل شرایط اقتصادی و اجتماعی که به وجود آمده مطالبه مهریه که سابقاً مرسوم نبوده در حال حاضر مرسوم شده است و زنان آن را مطالبه می کنند؛ به ویژه زمانی که در آستانه طلاق باشند. در این میان برخی از مردان از عهده پرداخت مهریه برنمی آیند یا اینکه برمی آیند اما چون می بینند پول کلانی است نمی خواهند آن را پرداخت کنند. به همین دلیل نمایندگان مجلس به طور یکطرفه می خواهند قانون را به نفع مردان تغییر دهند که این امر از نظر اخلاقی و اجتماعی پذیرفته شده نیست. تصور کنید بین دو انسان تمام حقوق را به یک طرف بدهیم و طرف مقابل هم که حقی مثل مهریه داشته را محدود کنند یا به کل حقتش را از او بگیرند.»

این جامعه شناس با بیان اینکه متأسفانه رویکردی که به قوانین وجود دارد مردمحور است، اضافه می کند: «به عبارتی مشکل مردان دیده می شود اما در مقابل مشکل زنان دیده نمی شود. به این فکر نمی کنند زنی که در آستانه طلاق است با وضعیت بیکاری ای که زنان در جامعه ما دارند چه بر سرش می آید. در حال حاضر حداقل ۱۷ میلیون زن خانه دار داریم که هیچ منظر مالی ای ندارند و اگر قرار باشد این افراد طلاق بگیرند بعد از طلاق چه کسی می خواهد از آنان حمایت کند؟ بسیاری بعد از دریافت مهریه حداقل می توانند با پول آن یک خانه رهن کنند. اگر قرار باشد مهریه هم محدود شود یا زنان نتوانند آن را مطالبه کنند واقعا معلوم نیست آینده زندگی آنان چگونه می شود. اگر دولت می پذیرد که زنان را مورد حمایت قرار دهد و زمینه اشتغال را برای آنان فراهم کند یا زنان بعد از طلاق بیمه های درمانی داشته باشند، می توان مهریه را تا حدودی تعدیل کرد. همزمان با آن در طول زندگی مشترک یکسری تغییرات در حوزه اقتصادی صورت می گیرد و زن و مرد می توانند آنچه را در زندگی مشترک به دست می آورند در قالب تصیف اموال جایگزین مهریه کنند.»

به اعتقاد این فعال حقوق زنان تا وقتی جایگزینی برای مهریه نباشد صحبت از محدودکردن آن یک کار غیراخلاقی و ناعادلانه است.

با این حال قانون گذار اعتقاد دارد بیش از یک میلیون دختر و زن ازدواج نکرده اند و مهریه بازاری و سکه سالاری باعث مجردماندن دختران شده است و این آفت بزرگی برای کشور است.

به گفته حجت الاسلام حسن نوروزی - نایب رئیس کمیسیون حقوقی و قضایی مجلس - با اصلاح قوانین مهریه تمامی قریب به ۱۰۰۰ نفری که براساس قوانین در زندان هستند باید از حبس آزاد شوند.

یکی دیگر از موارد اصلاح قانون مهریه، پیشنهاد نقدی بودن مهریه است که همانند سنت پیامبر اکرم (ص) اجرا شود. به گفته نوروزی تعدیل و تقسیط بدهکاران مهریه باید در اولویت دستگاه قضایی باشد و مراجع تقلید، علما و مجلس بر این باورند که محکومان مهریه نباید زندانی شوند و این خلاف شرع مقدس اسلام است.

به گفته او بیش از ۴۰ درصد ازدواج ها در کشور منجر به طلاق می شود و دادگاه ها نباید پشتیبان سکه سالاری زنان شوند تا خانواده ها این چنین از هم گسیخته شوند. مهریه نباید بیش از ۲۸ سکه تعیین شود و مجلس معتقد است بهترین پیشنهاد برای مهریه، نقدی بودن آن است.

اما سمیرا مقدسی - حقوقدان و وکیل دادگستری - معتقد است اینکه به فکر باشیم تا افراد کمی به زندان بیفتند اتفاق بسیار خوبی است و حقوقدانان هم معتقدند باید آمار زندانیان کاهش پیدا کند. اما نکته این است که روی زندان نرفتن تمرکز می کنند و برای آن بخشنامه ای که جایگاه حقوقی ندارد صادر می کنند. اما به مشکلات حقوقی زنان دقت لازم نمی شود. قانون نحوه اجرای محکومیت های مالی می گوید اگر شخصی نداشتن مالش در دادگاه ثابت شود به زندان نمی افتد بلکه برای او قسط بندی می شود. قانون، قضاوت را ملزم کرده که کسی را روانه زندان نکنند. این موضوع نشان دهنده اهمیت و توجه قانون گذار به مردان است و واقعا دیگر نیازی نیست که دائم بخشنامه مختلف بابت آن صادر شود. مردان یک بار می توانند درخواست اعسار دهند و بعد از آن هم تقاضای تعدیل در اعسار دهند؛ به این معنا که بگویند نمی توانیم پرداخت کنیم و قاضی هم مکلف است تعدیل کند و باز هم آنان به زندان نروند. با این موارد قانونی، تعداد زندانیان بسیار کم است و حتی یک دهم آمار زندانیانی که وجود دارند، بابت مهریه نیست.»

او به ایسنا می گوید: «آقایان قانون گذار هر بار چه با تغییر قانون و چه با بخشنامه بصورت ویژه به این مسئله ورود پیدا می کنند تا مردانی که به دلیل مهریه در زندان به سر می برند یا آنانی که بیرون هستند مورد ملاحظه قرار بگیرند و به زندان نیفتند یا پیش پرداختشان کم شود.»

این وکیل دادگستری معتقد است: «مشکل از جایی شروع می شود که زنان هنگام ازدواج به قوانین مربوط به وکالت در طلاق یا شروط ضمن عقد توجه نمی کنند. اگر دقت کنید در جامعه هم این بحث مرسوم است که زن نمی تواند به راحتی طلاق بگیرد و از یکسری حقوق محروم است. حتی اگر بخواهد شهری متفاوت از جایی که همسر می گوید زندگی کند نمی تواند و باید شروط ضمن عقد گذاشته باشد یا اگر بخواهد خارج از کشور برود به إذن همسر نیاز دارد. این عدم تساوی حقوق زن و مرد در جامعه، زنان را به این سمت برده که به جای شروط ضمن عقد، فقط مهریه های سنگین لحاظ کنند تا اگر روزی دچار مشکل شدند به جای تمام حقوق های نداشته شان با یک مهریه فشار بیاورند و تمام کار خود را پیش ببرند. قانون گذار می بیند تمام کسانی که نمی توانند چنین پول هایی بابت مهریه پرداخت کنند روانه زندان می شوند و چون زندان افتادن هزینه سنگینی برای نظام و قوه قضائیه به همراه دارد بنابراین می خواهند بحث زندانی شدن مردان را کم کنند و از بین ببرند اما به منشاء قضیه نگاه نمی کنند. زنی که دنبال مهریه است، دنبال چه چیزی است؟ به جای اینکه علت را رفع کنند روی معلول دست می گذارند. چند باری که به نشست هایی با حضور کارشناسان در کمیسیون مجلس یا نشست در قوه قضائیه دعوت شدم دیدم که به هیچ وجه به اصل علت توجه نمی شود. هر چه هم کارشناسان حقوقی و قضایی تاکید می کنند ورود به مهریه به این شکل که برای آن سقف تعیین کنند صحیح نیست، شرعی و قانونی نیست، فایده ندارد.»

مقدسی توضیح می دهد: «از سال ۹۸ رای وحدت رویه آمد که در آن گفته شد اگر کسی بدهی داشته باشد و قبل از رای قطعی اموالش را به دیگران انتقال دهد مجرم نیست. بدهکاران یا مردان اگر قبل از سال ۹۸ به قصد فرار از پرداخت مهریه یک معامله صوری انجام می دادند و اموالشان را به نام دیگری می کردند این امر جرم محسوب می شد اما این قانون را هم برداشتند. این یعنی زنی که دادخواست مهریه می دهد، تا بخواهد این دادخواست به یک رای قطعی تبدیل شود حداقل یک سال و حداکثر سه سال زمان می برد و در همین حین مرد می تواند اموالش را به نام دیگری بزند یا با اولین دعوای خانوادگی که متوجه شود همسرش می خواهد برای دریافت مهریه اقدام کند سریع اموالش را به نام فرد دیگری بزند. با اینکه زنان در زندگی مشترک زحمت می کشند اما در نهایت اموال به نام همسرشان می شود و اگر هم بخواهند برای مهریه اقدام کنند همسرشان بدون آنکه جرمی مرتکب شود می تواند اموالش را به دیگری منتقل کند.»

او تاکید می کند: «طبق قانون، زنان با عسر و حرج یا با گذشت از کل یا بخشی از مهریه می توانند طلاق بگیرند و این طلاق قانونی و شرعی است اما در واقعیت اگر زنی بخواهد با بخشیدن کلیه حقوقش از جمله مهریه و نفقه، درخواست طلاق بدهد متاسفانه قضاوت ما باز هم به راحتی این امر را نمی پذیرند و برخلاف قانون مدنی رای صادر می کنند. تعداد قضاتی که طبق قانون مدنی و با گذشت کل حق و حقوق زن، طلاق صادر می کنند به تعداد انگشتان دست می رسد و کسی نسبت به این موضوع اعتراض نمی کند. چرا یک زن باید بسوزد و بسازد؟ می دانستید زنی که هیچگونه ارتباطی با همسرش ندارد یا در کل همسرش جدا از او زندگی کند، نمی تواند در دادگاه یا برای قاضی این موضوع را ثابت کند؟ حتی اگر کل مهریه اش را هم ببخشد باز هم نمی تواند طلاق بگیرد. من می دانم زنی که کل مهریه اش را می بخشد هیچ پشتوانه مالی نخواهد داشت با این حال باز هم مهریه خود را نمی خواهد در حالی که قانون گذار می گوید در عسر و حرج هستی می توانی بخشی از مهریه ات را ببخشی و طلاق بگیری و مابقی آن را نبخشی. چرا صدای کسی در نمی آید که قانون مدنی ما در بحث طلاق از طرف زنان اجرا نمی شود و جزء قوانین متروکه محسوب می شود؟ همان طور که می بینید آقایان اصرار دارند که کلا مهریه ضمانت اجرای خود را از دست بدهد.»

مقدسی به زنان پیشنهاد می دهد: «به جای آنکه خانم ها بخواهند دنبال مهریه بیفتند، شروط ضمن عقد را در یک دفترخانه اسناد رسمی ثبت و دریافت کنند و به جایش مهریه سبکی بگیرند. این موضوع می تواند به توازن حقوق زن و مرد کمک کند تا اگر

فردا روزی دچار مشکل شدند بتوانند حقوق برابری داشته باشند.»

به گفته این حقوقدان بسیاری از روانشناسان معتقدند زمانی که برای مردان ضمانت اجرای مهریه را بردارند، درخواست طلاق از سمت آنان بیشتر خواهد شد. مثلاً ۱۴ سکه را به عنوان مهریه را پرداخت می کنند و همسر خود را طلاق می دهند، قانون هم از آنان حمایت می کند. اموالش را هم می تواند به دیگران انتقال دهد، زندان هم که ندارد و خدا نگهدار. به نظر می رسد اگر این طرح با ۱۴ سکه یا همین حدود تصویب شود آمار طلاق افزایش پیدا خواهد کرد.

با توجه مخالفت های کارشناسان با طرح اصلاح قانون مهریه، موسی غضنفرآبادی - رئیس کمیسیون حقوقی مجلس - اعلام کرده است: «به هیچ عنوان در مورد میزان مهریه تصمیم گیری نخواهد شد بلکه قالب طرح اصلاح قانون مهریه این است که قانونی مصوب شود که هم مردان زندان نروند و هم زنان حقشان ضایع نشود. تعیین میزان مهریه خلاف شرع و قانون است و مجلس نمی تواند برای مهریه سقف تعیین کند. قانون ۱۱۰ سکه هم نسخ شده است و هر کسی امروز به عنوان بدهکار مهریه باشد براساس قانون نحوه اجرای محکومیت های مالی، زوجه می تواند درخواست حبسش را ارائه کند.»